

Elment a tudós könyvtáros

Vekerdi László (1924–2009)

A magyar szellemi életet pótolhatatlan veszteség érte a kiemelkedő tudású könyvtáros, népművelő, tudománytörténész és közíró, a Bethlen Gábor Alapítvány alapító–kurátora halálával.

A hódmezővásárhelyi születésű Vekerdi László a Debreceni Református Kollégiumban érettségizett, ahonnan – írói ambíciókkal – a soproni erdőmérnöki főiskolára került. Három év múltán a NÉKOSZ Pápai Páriz Ferenc Kollégiumának medikus hallgatója a Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1951-ben avatták orvosá. 1955-ben Debrecenben, Petrányi Gyula és Sántha Kálmán professzorok egyik kiváló tanítványaként lett belgyógyász szakorvos. Sántha Kálmán boszorkányperét követően – saját harcait megharcolva –, a budapesti Onkológián folytatta eredményesnek induló orvosi pályáját. A rákkutatásban elért eredményeiért Rockefeller-ösztöndíjat kapott, de nem élt vele.

Amikor az orvoslást elhagyta, Rényi Alfréd kutató-könyvtárosként alkalmazta a Matematikai Kutatóintézetben. Rengeteget olvasott, fordított; egyre többet publikált. Ekkoriban főként a természettudományok és a matematika kultúrtörténetével, az Akadémia történelmi szerepével, Galileivel, Pascallal, Descartes-tal foglalkozott. Vekerdi egész életművét a tanulással párosuló alkotás kényszere hatotta át. Ezt sajátította el, miközben a teremtés titkát kutatta az európai szellemiséget meghatározó három kiváló tudós életében. Századokat átívelve igyekezett velük a legbensőbb kapcsolatba kerülni, s szellemi érintkezését, élményeit olvasóival is megosztani... Útkereső tájékozdása és tudása szinte meghatározódott, amikor a hatvanas évek közepétől az egyetem bölcsészkarán is előadott. Tanúsíthatom, hiszen tanítványa voltam – s két évig munkatársa is a *Kutatómunkások* című könyv elkészítésében –, hogy kivételes tudású, áldozatos

nemzetnevelőként tisztelt minden teljesítményt és embert, de ki nem állhatta, kigúnyolta az alságot, az uralkodó gőgöt, a tekintélyelvűséget. A kor hatalmasai ezt nehezen tűrték, büntették, a közéletben viszont egyre többen úgy tisztelték, mint aki a tudomány öre, élő lelkiismerete maradt a honi társadalomban!

Vekerdi László nevét az *Arcok és valóságok* sorozatban megjelent *Németh László*-portré kapcsán ismerte meg a hazai közvélemény. A másokért élő, értékteremtő esszéíró középontba állító kitűnő könyv miatt óriási támadás zúdult a szerzőre, aminek egzisztenciális következményei voltak. Vekerdi a nemtelen támadások következtében „félpénzért” került a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Szerzeményezési Osztályára. Ahogy tisztelői tartották, közel négy évtizeden át Michelangelóként széklábakat faragott. A könyvtárat használó természettudósok azonban tudják, hogy a magyar tudományos élet szerencséjére történt ez így, hiszen az ő értő szakmai munkája és lebilincselő tájékozottsága, szolgálata nélkül a Kádár-korszakban (sőt utána is), aligha kerülhettek volna a világ élenjáró tudományos művei és fontos folyóiratai Magyarországra, az MTA Könyvtárába.

A Magvető Kiadó népszerű *Gyorsuló idő* sorozatát az ismeretterjesztő szándék jegyében indította el. Hű maradt pedagógus és lelkész ősei hivatásához akkor is, amikor igazi népművelőként, a Magyar Rádió *Véges végtelen* című műsorának kétszáz adásában megosztotta tudását a világról. A magyar szellemi élet legendás alakjaként, magányos ellenállóként, a hatalomnak, tekintélynek behódolni nem akaró utolsó szabad emberként méltatták 2003-ban, Az év ismeretterjesztő tudósadóját átadásakor.

Sokoldalúságát jelzi, hogy megjelent írásai, munkái számtalan tudományterülethez köthetők, mint pl: tudománytörté-

net, orvostörténet, matematikatörténet, fizika (és története), irodalomtörténet, természettudomány, biológia, általános nyelvészet, történettudomány, művelődéstörténet, néprajz, informatika, kibernetika, genetika, lexikonok története, mechanika, kémia, könyvkiadás, régészet, helytörténet, fotótörténet, földrajz, ökológia, szobrászat, könyvtártörténet, olvasástörténet, statisztika, filozófia s még folytathatnánk A latin, angol, német, francia nyelv mellett a szláv nyelveket is ismerte, tájékozódásaiban használta őket. Sokan polihisztnak nevezték, ám e titlust nem szerette.

Vekerdi Lászlót igazságkereső szándéka, elkötelezettsége tette a hetvenes években az Ilia Mihály szerkesztette Tiszatáj védelmezőjévé, a Bethlen Gábor Alapítvány egyik kezdeményezőjévé, majd kurátorává, aki ott volt Monoron, és ott volt ama nevezetes találkozáson Lakiteleken is. Ő azonban nem az ellenzék, hanem az emberi szabadságért küzdő, *szabadon szolgáló értelmiség klasszikus képviselője*, akinek szellemi horizontját olyan nemrég elhunyt kortársa, barátja, mint *Németh László, Karácsony Sándor, Szent-Györgyi Albert, Rényi Alfréd, Szabó Árpád, Fülep Lajos, Hamvas Béla, Várkonyi Nándor, Benedek István, Juhász Nagy Sándor, Szentágothai János, Fodor András, Forgács Péter, Kenéz Imre, Kőrösi József, Szabó T. Attila, Veres Péter, Illyés Gyula, Bibó István, Cs. Szabó László, Szalay Sándor, Csanádi Imre, Nagy László, Kiss Ferenc, Pilinszky János, Levendel László, Simonyi Károly, Czine Mihály, Varga Domokos, Marx György, Szabó Gábor, Domokos Mátyas, Tüskés Tibor, Nagy Gáspár, Baka István, Márton János* és a múlt sok más szellemi nagysága, illetve ma is élő számos olvasója, hallgatója, vitapartnere, munkatársa, tanítványa és sorstársa jelöli...

Megbecsülését tükrözi, hogy 80. születésnapján a szegedi Tiszatáj folyóirat *Egy szabad ember* címmel kitűnő emlékkönyvet adott ki, a Természet Világa pedig gondosan összeállított, színvonal-

san szerkesztett képes *Különszámot* jelentetett meg tiszteletére.

Tizenhat könyve, tizenöt könyvfordítása, több mint félezer kisebb-nagyobb tudományos és tudomány-népszerűsítő dolgozata jelent meg életében, jórészt a magyar vidék folyóirataiban (Tiszatáj, Forrás, Alföld, Jelenkor, Új Forrás, Napjaink). Számos hangfelvétel, kézirat maradt utána.

Mindennél felmérhetlenebb értékű az az emberi-szellemi hagyaték, amit Vekerci Lászlónak köszönhetünk. Olyan alkotó ember volt, akit a humaniorák és a reáliák, a múlt és a jelen, a haza és haladás ügye egyaránt izgatott, aki a „szerettem az igazságot, gyűlöltem a hazugságot” ígézetében élt. A hivataloktól

viszolygott. Közfunkciót, amivel a rendszerváltás után igyekeztek őt elismerni, nem vállalt.

Sokoldalúságát, toleranciáját és kisa-játíthatatlanságát is tükrözi, hogy 1992-ben egyszerre kapta meg az akkor alapított Szent-Györgyi Albert-díjat és a József Attila-díjat, 1993-ban pedig a Tiszatáj-díjat, meg a Soros életmű-díjat. 1994-ben a Természet Világa Nívódíjat, 1998-ban az Év Könyve-díjat, a *Sorskérdések árnyékában* című műve kapta. 1999-ben, A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét Hámori József miniszter adta át neki. 2000-ben Pro Literatura-díjban, 2001-ben Széchenyi-díjban részesült. 2003-ban kapta meg Az év ismeretterjesztő tudosa kitüntetést

elismerést, 2004-ben pedig a Magyar Örökség-díjat. 2007-ben a Németh László Társaság Németh László-díját, legutóbb pedig, 2008. december 5-én a Bethlen Alapítvány Teleki Pál Érdemérmét vette át.

Vekerci László nevéhez fűződött az elcsatolt területeken élő tudósok szakmai kapcsolatainak, valamint az erdélyi orvostanhallgatók honi tanulmányútját szolgáló Dr. Menczel Katalin Ösztöndíjnak a gondozása.

Embersége, igazságszeretete, sokoldalú tudása, alaposága és szorgalma követendő példa marad.

Bakos István

a Bethlen Gábor Alapítvány kurátora

Adatlap a Magyar Irodalom Évkönyve 2009 számára

Kérjük csak azokat az adatait tüntesse fel az adatlapon, amelyeknek az évkönyvben való megjelenéséhez hozzájárul!
Az Alkotók című fejezetbe csak azokat az írókat tudjuk felvenni, akik az első öt pontban kért adataikat közlik a szerkesztősséggel

1. Név:
2. Írótestületi tagság*: Magyar Írószövetség, Szépirodák, JAK, FISZ, Írók Szakszervezete, Magyar Írók Egyesülete, MEGY
Egyéb:
3. Születési hely
és idő (év, hó, nap):
4. Műfaj: próza, vers, dráma, esszé, műfordítás*
Egyéb:
5. Irodalmi díjak, kitüntetések, ösztöndíjak, tudományos fokozatok 2007 óta (évszámmal kérjük):
6. 2009-ban megjelent műve/i (kérjük, jelezze önálló köteté/einek címét, kiadóját, a kiadás helyét), továbbá idegen nyelvre lefordított és 2009-ban megjelent önálló köteté/einek címét, a fordító nevét, kiadóját és a kiadás helyét:
7. A 2009-es év azon fontosabb irodalmi eseményei, melyek munkásságával kapcsolatosak:
8. Lakcíme:
9. Telefon, fax, e-mail:
10. Már megjelent adataim közül a következők kiegészítését vagy helyesbítését kérem:

Hozzájárulok fenti adataim közléséhez. Hozzájárulásom visszavonásig érvényes.

Dátum: 2010
.....
aláírás

A *-gal jelzett helyeket kérjük aláhúzással kitölteni. Kérjük a kérdőívet kitöltve és aláírva 2010. március 1-jéig postán vagy e-mailen a következő címre elküldeni: **Széphalom Könyvműhely, 1068 Bp., Városligeti fasor 38.,** E-mail: **iroszak@t-online.hu**

MEGRENDELÉS

Megrendelem a 2900 Ft fogyasztói árú A Magyar Irodalom Évkönyve 2009. című gyűjteményt **1900 Ft-os** kedvezményes áron példányban.

Kérem, a kötet megjelenéséről értesítsenek, hogy a kiadóban átvehessem azt*.

Kérem, hogy postai utánvétellel szíveskedjenek címemre az évkönyvet kiküldeni*.

A *-gal jelzett helyeket kérjük aláhúzással kitölteni.

.....
a megrendelő aláírása

A megrendelő szelvényt minden esetben postán kérjük visszaküldeni!

Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.

Tel/Fax: +36-1-351-0593, e-mail: iroszak@t-online.hu